

تجارب معلمان شرکت کننده در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور: پژوهش کیفی

دکتر اسکندر فتحی آذر*

دکتر یوسف ادیب**

سید محمد طباطبایی***

چکیده

هدف از انجام دادن این پژوهش، دستیابی به تجارب معلمان شرکت کننده در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور برای شناخت این پدیده است. مطالعه حاضر به شیوه کیفی و از نوع پدیدار شناسی با نمونه گیری هدفمند و از طریق مصاحبه ژرف نگر با ۱۴ نفر از معلمان انجام گرفت که در مصاحبه پس از قبولی در آزمون سال تحصیلی ۹۲-۹۱ شرکت کرده بودند. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه بود. مصاحبه‌ها به دقت ثبت و در همان جلسه، با شرکت کنندگان مرور می‌شد و در صورت تایید مورد پذیرش قرار می‌گرفت. تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها با روش هفت مرحله‌ای کلایزی صورت پذیرفته است. یافته‌های حاصل از تجارب معلمان در چهار مضمون اصلی شامل: عوامل انگیزه بخش برای شرکت در آزمون، فعالیتهای قبل از شرکت در آزمون، نگرانیهای قبل از قبولی، ویژگیهای افراد اعزام شونده و ۲۳ مضمون فرعی شامل: کسب تجربه جدید، لذت بردن از سفر و آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم کشورها و تنوع در زندگی، حقوق و مزایا، رضایت و اشتیاق همسر، کسب موقعیت اجتماعی، یادگیری زبان برای خود و فرزندان، افزایش اعتماد به نفس، احساس وظیفه نسبت به دانش آموزان هم وطن، یافتن دوستان جدید از استانهای گوناگون، اشاعه فرهنگ دینی و معرفی انقلاب اسلامی، شناخت بیشتر جایگاه کشور خود، حج تمتع و عمره مفرده از طریق کشور میزبان، خرید منابع مطالعه و آمادگی برای شرکت در آزمون، مشورت و تحقیق و بررسی پیرامون نحوه برگزاری آزمون و مصاحبه، تحقیق و بررسی پیرامون امنیت کشورها، نگرانی قبول نشدن در آزمون، نگرانی پیرامون تحصیل فرزندان در خارج از کشور، نگرانی پیرامون مسائل فرهنگی و اخلاقی فرزندان، نگرانی دوری از پدر و مادر، نگرانی از ذبح اسلامی در کشورهای غیر مسلمان، نگرانی از عدم رعایت عدالت در پذیرش معلمان، داشتن شخصیت علمی، حجاب اسلامی، ظاهر مناسب و اخلاق خوب استخراج شده است. نتایج حاصل از پژوهش حاضر می‌تواند برای مسئولان آموزش و پرورش و سایر پژوهشگران علاقه‌مند در این حوزه مورد استفاده قرار گیرد و تصویری روشن از ادراکات معلمان شرکت کننده در آزمون ارائه نماید.

کلید واژگان: تجارب معلمان، پدیدار شناسی، انگیزه، نگرانی

تاریخ دریافت: ۹۲/۴/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۳/۳/۲۶

e-fathiazar@tabrizu.ac.ir

yousef_adib@yahoo.com

smtaba39@yahoo.com

* استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز

** دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز

*** دانشجوی دکتری رشته روان شناسی تربیتی دانشگاه تبریز

مقدمه

اهمیت و نقش مدارس خارج از کشور در حفظ هویت فرهنگی و ایرانی دانش آموزان مقیم آن کشورها موجب شده است تا جامعه ایرانیان ساکن در سایر کشورها و اولیای دانش آموزان انتظار داشته باشند که مدارس جمهوری اسلامی ایران به منزله پایگاه فرهنگی نظام و محیطی پویا و رشد دهنده، زمینه مناسب را برای پرورش استعدادها بالقوه آنان فراهم کند (حیدررضایی و صارمی، ۱۳۸۹). وزارت آموزش و پرورش نیز با تمهید مقدمات لازم تلاش می‌کند تا زمینه حضور برترین نیروهای خود را برای مدارس ایرانی خارج از کشور فراهم سازد. از سویی هم شرایط و مقتضیات کاملاً متفاوت کار و زندگی در خارج از کشور ایجاب می‌نماید که فرآیند انتخاب و اعزام نیرو به مدارس خارج از کشور با نگاهی دقیق‌تر و حساسیتی بیشتر مورد توجه مسئولان ذیربط قرار بگیرد و با تلقی آن به منزله دغدغه‌های انقلابی و ملی به نحو مطلوب انجام گیرد (یزدانی، ۱۳۹۱). بدین منظور همه ساله شمار بسیاری از معلمان با اهداف و انگیزه‌های متنوعی برای انجام ماموریت و سفر به سایر کشورها در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور شرکت می‌کنند. شناخت ادراک معلمان مانند، هدفها، انگیزه‌ها و نگرانی‌های آنان می‌تواند در برنامه‌ریزی مسئولان مربوطه مؤثر واقع شود. آگاهی از اهداف و انگیزه‌های شرکت کنندگان در آزمون برای سفر به خارج از کشور را می‌توان در پژوهشهای مشابهی جست و جو کرد که در این زمینه انجام گرفته است.

مکینتاش و گلدنر^۱ (۱۹۹۰) در تحقیقی در زمینه عوامل تحریک کننده برای سفر به این نتیجه رسیدند که انگیزه‌های افراد برای سفر را می‌توان به چهار دسته تقسیم بندی کرد:

۱. محرکهای فیزیکی: این انگیزه‌ها به ذهن و بدن، ورزش و تفریح و اهداف مختص به سلامتی مربوط هستند. به نظر می‌رسد این گروه از انگیزه‌ها با آن دسته از فعالیتها که تنش را تقلیل می‌دهند، در ارتباط هستند.

۲. محرکهای فرهنگی: این محرکها از طریق تمایل به دیدن و شناختن دیگر فرهنگها، آموختن دانش در مورد اتباع یک کشور، سبک زندگی آنها، موسیقی، هنر، فولکلور و ... شناسایی می‌شوند.

۳. محرکهای بین-فردی: این محرکها شامل تمایل به ملاقات مردم جدید، ملاقات دوستان و یا اقوام و جستجوی تجارب جدید و متفاوت می‌باشد. مسافرت به معنی فرار از روابط روزمره و یکنواخت با دوستان و همسایگان و محیط خانه یا حتی به دلایل معنوی و روحی صورت می‌پذیرد.

۴. محرکهای موقعیت و پرستیژ: این محرکها شامل تمایل برای ادامه سرگرمیها و آموزش و در مواردی شامل تمایل به شناخت و جلب توجه دیگران می شود (یوسل و هاگان^۱، ۱۹۹۳). عوامل تحریک کننده فوق هر یک به تنهایی یا با ترکیب یکدیگر می توانند برای معلمان عاملی انگیزه بخش برای شرکت کردن در آزمون مدارس خارج از کشور باشند. یکی دیگر از قوی ترین عوامل مؤثر در انگیزه های سفر، تاثیر دیگر مردم بر تصمیمات مسافران است (ماتینهو^۲، ۱۹۸۷، به نقل از همان منبع، ص ۸۰۳). بنابراین افراد دیگر اجتماع یا همکاران و اعضای خانواده نیز می توانند بر انگیزه معلمان برای تصمیم گیری جهت شرکت در آزمون مدارس خارج از کشور تاثیر بگذارند.

اگرچه سفر از مکانی به مکان دیگر، مسئله ای است که همواره در طول تاریخ مورد توجه انسان بوده است، اما این سفرها، تحت تاثیر عواملی چون امنیت، امکانات و انگیزه های مسافرت از لحاظ شیوه، مدت و مسافت، کاملاً با یکدیگر متفاوت بوده است. امنیت کشورها، موقعیت استراتژیک و امکانات آنها از دغدغه های معلمان برای اعزام به سایر کشورهاست. احساس امنیت ارتباطی مستقیم با ذهنیت و ادراک افراد دارد. در واقع امنیت بیش از آنکه واقعیتهای عینی و بیرونی باشد ماهیتی ذهنی و گفتمانی دارد (تریف، به نقل از حسینی نثار و قاسمی، ۱۳۹۱). همه انسانها به آرامش روان و امنیت خاطر نیاز دارند و در این میان معلمان و مربیان و پژوهشگران بیش از همه به این موهبت محتاج اند (افروز، ۱۳۷۷). بنابراین با توجه به پژوهشهای گوناگون، مسافرت یکی از مهم ترین فعالیتهای انسان معاصر است که همراه با به وجود آمدن تغییراتی شگرف در سیمای زمین، اوضاع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منش و روش زندگی انسانها را دگرگون می سازد، ضمن آنکه تحولات بنیادی در اوضاع و شرایط اقتصادی، فرهنگی و آداب و رسوم مردم به وجود می آورد (زکی، ۱۳۸۸). سفر معلمان برای انجام دادن ماموریت در مدارس ایرانی خارج از کشور، زمینه ای است برای تغییرات شگرف در وضعیت اقتصادی، فرهنگی و کسب مهارتهای جدید زندگی، آشنایی با فرهنگها و تمدنهای سایر مردم در نقاط گوناگون و تنوع در زندگی روزمره، اما بررسیهای مربوط به اعزام معلمان به مدارس خارج از کشور نشان داد که مطالعات پیرامون تجربه معلمان بسیار محدود است و در ایران چنین پژوهشهایی انجام نگرفته است، اگرچه تحقیقات بسیار در زمینه سفر، گردشگری و صنعت توریسم در ایران و خارج از کشور انجام شده است. با توجه به تقاضای بسیاری از معلمان برای اعزام و تاثیر انگیزه ها و نگرانیهای آنها در رفتارهایشان به هنگام ماموریت، بررسی پیامدهای رفتاری آنها از اهمیت بالایی برخوردار است. اما از آنجا که معلمان

1. Uysal & Hagan
2. Moutinho

محور اصلی تدریس و اداره مدارس در خارج از کشور هستند و تجربیات آنان پیش از اعزام، بهترین منبع اطلاعات برای مسئولان و برنامه ریزان آموزش و پرورش است، بررسی تجربه معلمان قبل از آزمون و حتی پس از آن با پژوهشهای رایج کمی، قابل تبیین نیست. در حالی که پژوهشهای کیفی قابلیتها و برتری چشمگیری، در شناخت عمیق پدیده‌ها و تبیین تجربه‌های واقعی دارند. این بررسیها از این نظر حائز اهمیت اند که به نظر می‌رسد سیاست‌گزاران و برنامه ریزان نقشی مؤثر در تبیین و هدایت انگیزه‌ها و کاهش نگرانیهای معلمان و علاقه‌مندان به شرکت در آزمونهای مدارس خارج از کشور دارند. بنابراین با توجه به ضرورت شناخت انگیزه‌ها و نگرانیهای معلمان به منظور ارتقای کیفیت برنامه‌ها و توجیه آنها، پیش از آزمون و اعزام، این پژوهش با هدف تبیین پدیدار شناسی تجربه معلمان پذیرفته شده در مرحله اول آزمون مدارس خارج از کشور صورت گرفته است.

روش

پژوهش حاضر به روش کیفی و از نوع پدیدار شناسی^۱ انجام گرفته است. هدف از پدیدار شناسی، شرح تجارب افراد به گونه ای است که آن را تجربه کرده اند (هالوی و ویلر، ترجمه عابدی، روانی پور، کریم اللهی و یوسفی، ۱۳۸۵). آنچه مهم است این است که به تجربیات به همان صورتی که روی داده است و برای خود افراد معنا دارد توجه شود، نه بدان گونه که خودمان معمولاً به آن می‌نگریم. در تحقیقات فنومنولوژیک به فرد به طور همه جانبه و کامل توجه می‌شود (حاج باقری، پرویزی و صلصالی، ۱۳۹۰). مشارکت کنندگان در تحقیق معلمانی هستند که به مرحله دوم آزمون، یعنی مصاحبه دعوت شده اند. هدف مطالعه، توصیف و فهم عمیق تجربیات معلمان در زمینه تجارب انگیزشی و نگرانیهای پیش و پس از آزمون و انتظارات آنان است. از میان جامعه در دسترس، یعنی معلمانی که در مصاحبه شرکت کرده بودند، ۱۴ نفر انتخاب شدند. سعی بر آن بود تا افراد از دوره‌های مختلف تحصیلی و رشته‌های متنوع تدریسی انتخاب شوند. گردآوری اطلاعات در این پژوهش از طریق مصاحبه ژرف‌نگر انجام گرفت، زیرا هدف آن استنباط عمیق جزئیات غنی و مواد مهمی است که بتوان از آنها در تجزیه و تحلیل استفاده کرد (لوفلند و لوفلند^۲، ۱۹۹۵، به نقل از هومن، ۱۳۸۹).

پژوهشگران کوشیده‌اند که بدون جهت‌دهی به گفتگو، به دنیای غیر رسمی و تجربیات افراد دست یابند. همچنین استفاده علمی نمودن و محرمانه بودن بیانات و اطلاعات و هویت آنها، و در

1. Phenomenology
2. Lofland & Lofland

صورت عدم تمایل به ادامه همکاری در هر مرحله از تحقیق، به آنان اطلاع داده شد. به منظور دقت و روایی یافته‌ها از نظرات تکمیلی همکاران استفاده شد. از آنجا که پژوهشگر مسئول، دارای دو سال تجربه معلمی به عنوان مامور اعزامی بوده است، بنابراین، ضمن رعایت اصل تنزل^۱ فنونولوژیک (حاج باقری و همکاران، ۱۳۹۰)، میزان ارتباط و درگیری عمیق و تجارب قبلی پژوهشگر با موضوع پژوهش و مشارکت کنندگان بر مقبولیت داده‌ها دلالت خواهد کرد. از آنجا که در تحقیقات کیفی تمرکز بیشتر روی اطلاعات به دست آمده از موقعیت یا واقعه است تا اندازه نمونه (غریبی، فتیحی‌آذر، ادیب، حاتمی و قلی‌زاده، ۱۳۹۰)، در این مطالعه اطلاعات پس از انجام دادن مصاحبه با ۱۴ نفر به اشباع رسید. ابتدا از شرکت کنندگان در مصاحبه درباره انگیزه آنان از رفتن به خارج از کشور سوال شد و سپس این سوالات اختصاصی نیز پرسیده شد که چه اقداماتی قبل از شرکت در آزمون کتبی انجام داده‌اند و چه نگرانی‌هایی قبل از آزمون داشته‌اند. سؤالات دیگر زمانی پرسیده می‌شد که برای روشن سازی موضوع لازم بوده است. هنگامی که شرکت کنندگان تجربه خود را توصیف می‌کردند و توضیح دیگری نیاز نبود، مصاحبه پایان یافته تلقی می‌شد. مصاحبه‌ها در حدود ۳۰ دقیقه به طول می‌انجامید.

مصاحبه‌ها کاملاً ثبت می‌شد و محقق آنها را بارها مرور می‌کرد تا معلوم شود محتوای آن قابل فهم است یا نیاز به پیگیری دارد. پس از آن کدگذاری و تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش کلایزی^۲ انجام شد. پس از طبقه‌بندی کدها و ادغام کدهای مربوط به هم، مفاهیم فرمول بندی شده، درون دسته‌های خاص موضوعی مرتب شدند، سپس در زیر گروه یا زیر مفهوم قرار گرفتند و در نهایت مفاهیم دسته‌بندی شده بر اساس هدف پژوهش، تقسیم بندی شدند (غریبی و همکاران، ۱۳۹۰). از آنجا که گردآوری و تحلیل داده‌ها از هم جدایی ناپذیرند و با شروع گردآوری داده‌ها تحلیل آنها نیز شروع می‌شود (حاج باقری و همکاران، ۱۳۹۰)، این همانی^۳ داده‌ها در همان جلسه مصاحبه، با شرکت کنندگان مرور می‌شد تا نظر بدهند که آیا توصیفات منعکس کننده تجربیات آنها هست یا خیر. در انجام این پژوهش از مشاوره دو نفر از کارشناسان پژوهشهای کیفی بهره‌گیری شده است. به منظور موثق نمودن مطالب، پس از دسته بندی آنها، چندین بار به متون نوشتاری حاصل از صحبت‌های شرکت کنندگان مراجعه شده است.

1. Reductive
2. Colaizzi
3. Credibility

یافته‌ها

در این پژوهش، ۴ مضمون اصلی و ۲۳ مضمون فرعی استخراج شد که به شرح زیرند:

مضمون اصلی ۱: عوامل انگیزه‌بخش برای شرکت در آزمون

مضمون فرعی ۱: تجربه جدید، لذت بردن از سفر و آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم کشورها و تنوع در زندگی

کسب تجارب جدید و آشنایی با آداب و رسوم سایر ملت‌ها از انگیزه‌های همه شرکت‌کنندگان در آزمون بوده است. انگیزه دیگر آنان گریز از یکنواختی زندگی بوده که موجب ملالت و خستگی و کسالت روح و روان انسان می‌شود. همچنین تغییر و تنوع سبب شادابی، نشاط و تحرک و پویایی در زندگی می‌شود و سفر و اقامت دو ساله در خارج از کشور فصل تازه‌ای را در زندگی آنان می‌گشاید. برخی از معلمان انگیزه‌های فوق را به صورت عبارتهای زیر بیان کرده‌اند:

"آدمیزاد هرچقدر جای دیگر را ببیند کسب تجربه است، آشنایی با فرهنگهای دیگر دیدن کشوری جدید" (معلم ۳).

"می‌خوام تجربه کسب کنم، از سفر لذت می‌برم" (معلم ۷).

"با امکانات جدید با زبان جدید، فرهنگ و آداب جدید آشنا میشم" (معلم ۸).

"خوب خیلی از مشکلات مادی حل میشه الان مدرسه استثنایی هستم ولی اونجا در مدارس عادی تجربیات آموزشی خوبی کسب می‌کنم" (معلم ۴).

"تنوع آب و هوایی، آشنایی با اقوام و مردم مختلف، آموزش‌های اونها چگونه است، آشنایی با طرز زندگی، سبک زندگی اون‌ها، آشنایی با قوانین و مقررات مثل نظم و انضباط، خورد و خوراک، پوشاک، می‌خوام با جاذبه‌های طبیعی مثل گردشگری، مکانهای تفریحی آشنا بشم" (معلم ۱۱).

مضمون فرعی ۲: حقوق و مزایا

با توجه به اینکه معلمان اعزامی، علاوه بر حقوق رسمی به واحد ریال، از مزایای دریافت حق ماموریت به واحد دلار و یا واحد پولی کشور میزبان برخوردار هستند و عموماً امکان پس‌انداز یا تأمین امنیت مالی را برای آینده بهتر می‌توانند فراهم کنند، در این خصوص برخی از معلمان این‌گونه بیان نموده‌اند:

"حقوق و مزایا هم بالاخره مهمه" (معلم ۲).

"۸۰/۸۰ هم در آمد آن مهمه" (معلم ۱۴).

"از نظر مالی هم رشد داره" (معلم ۱۲).

- "مشکلات مادی حل میشه" (معلم ۵).

مضمون فرعی ۳: رضایت و اشتیاق همسر (برای معلم‌های زن)

در مصاحبه‌هایی که با خانمها انجام می شد، اشتیاق همسر را بیشتر از خود برای اعزام اعلام می کردند.

- "همسرم رشته‌اش عربیه علاقه زیادی داره بره کشورهای عربی، تدریس در کشورهای عربی را دوست داره، خیلی دوست داره عربیش قوی بشه" (معلم ۹).

- "اشتیاق همسرم برای خارج از کشور بسیار زیاده" (معلم ۱۰).

- "بیشتر همسرم مشتاقه بعد از اون هم کسب تجربه خیلی مهمه" (معلم ۱۴).

مضمون فرعی ۴: کسب موقعیت اجتماعی

انسان موجودی اجتماعی است و با ارزشهای حاکم بر جامعه، روابط اجتماعی، عادات و سنن اجتماعی و جایگاه و منزلت در میان جامعه و انظار عمومی سرو کار دارد، به طوری که عده‌ای از معلمان یکی از انگیزه‌های شرکت در آزمون و اعزام به خارج از کشور را کسب موقعیت اجتماعی عنوان می نمودند.

- "آدم یک جایگاه اجتماعی بهتری پیدا می‌کنه، مقبولیتش بیشتر میشه، حتی قبولی تنها هم وجهه افراد را بالاتر میبره، راحت تر می پذیرنش" (معلم ۷)

- "خوب خارج از کشور شهرت هم می آره، بد هم نیست یک امتیازه" (معلم ۱۱).

مضمون فرعی ۵: یادگیری زبان خود و فرزندان

زبان ابزاری برای برقراری ارتباط، دریافت و انتقال مفاهیم، دروازه شناخت و دستیابی به یافته‌ها و تازه‌های علمی و آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم ملت‌هاست. یکی از راههای یادگیری سریع مفاهیم و تلفظ صحیح واژگان، زندگی در جامعه مردمی است که به آن زبان صحبت می کنند یا زبان دوم رایج را به خوبی می دانند.

- "یه تجربه جدیدیه، محیط جدید، آموزش زبان" (معلم ۶).

- "یادگیری زبان هم برای بچه ها مهمه" (معلم ۱۳).

مضمون فرعی ۶: افزایش اعتماد به نفس

محیط جدید، دوری از وطن، اقوام و خویشان، دوستان و آشنایان، همسایگان و همکاران، همشهریان و هموطنان، زندگی نسبتاً مستقل و تصمیم گیری، برنامه ریزی و انجام بسیاری از کارها

با کمترین کمک از دیگران، موجب تقویت و افزایش خود اتکایی و اعتماد به نفس در معلمان خواهد شد. این موضوع را عده‌ای از معلمان به صورت عبارات زیر بیان کرده اند:

"من خیلی به خانواده‌ام وابسته ام اما فکر می‌کنم خارج از کشور باعث تقویت اعتماد به نفسم میشه" (معلم ۲).

"با فرهنگ و آداب و رسوم دیگران آشنا می‌شیم، نقطه ضعف خودمون را می‌تونیم بشناسیم و بر طرف کنیم چون باید بیشتر روی پای خودمون بایستیم، اعتماد به نفسمون افزایش پیدا می‌کنه" (معلم ۷).

"آشنایی با فرهنگها و آداب و رسوم از نظر روحی استقلال، اعتماد به نفس، افزایش صبر و استقامت و ... " (معلم ۸).

"البته خارج از کشور اعتماد به نفسم را زیاد می‌کنه." (معلم ۱۰).

مضمون فرعی ۷: احساس وظیفه نسبت به دانش آموزان هموطن

حس نوع دوستی، وطن خواهی، عشق و علاقه به فرزندان این مرز و بوم، حفظ و نگهداری و رشد و تربیت فرزندان ایرانی که خارج از کشور زندگی می‌کنند و از روشهای تربیتی و آموزشی متناسب با آیین زندگی ایرانی- اسلامی برخوردار نیستند سبب ایجاد انگیزه و احساس مسئولیت، در عده‌ای از معلمان برای اعزام به خارج از کشور شده است، به طوری که این احساس را با عبارات زیر بیان کرده اند:

"من یکی از اهدافم خدمت به دانش آموزان ایرانی مقیم خارجه" (معلم ۱۰).

"دوست دارم قبول بشم تجربه بهتری کسب کنم، به بچه‌ها و هم وطنم کمک کنم" (معلم ۴).

مضمون فرعی ۸: یافتن دوستان جدید از جاهای گوناگون

کشورهایی مانند کویت، امارات، پاکستان و برخی دیگر از کشورها عده نسبتاً زیادی از دانش-آموزان ایرانی دارند، به طوری که برخی از مدارس به صورت مجتمع اداره می‌شوند و معلمان اعزامی از نقاط گوناگون کشور به آنجا اعزام می‌شوند، از این رو برای دوست‌یابی و گسترش دامنه دوستیها، زمینه بسیار خوبی است. به همین سبب در سخنان بعضی از معلمان آمده است:

"از خیلی استانها میان. دوستهای جدیدی پیدا می‌کنیم" (معلم ۷).

"فضای جدید، دوستان جدید، اقوام مختلف، اینها همه‌اش تجربه است" (معلم ۸).

مضمون فرعی ۹: اشاعه فرهنگ دینی و معرفی انقلاب اسلامی

تبلیغات گسترده بنگاههای خبری غرب ضد اسلام، تشیع و انقلاب اسلامی و ارائه چهره‌ای خشن و کم تمدن از ملتی که دارای پیشینه غنی و میراث گرانبها و سرشار از تمدن و فرهنگی که الهام بخش سایر تمدنهای دنیا بوده است، موجب شده که عده‌ای از معلمان احساس وظیفه کنند تا در پرتو این مأموریت بتوانند به معرفی اسلام، تشیع و انقلاب اسلامی و مردم خوب و نجیب و مهرورز ایران اسلامی بپردازند. در این زمینه عده‌ای از معلمان اظهار کرده اند:

- "تبلیغ دینمان، و آگه کشور مسلمان باشه، معرفی تشیع، چون شیعه مظلوم واقع شده، دوست دارم درباره دینم، امامانم، انقلابمان صحبت کنم" (معلم ۲).

- "بر علیه اسلام، ایران، تبلیغات سنگینی میشه هرکدم از ما می تونه یک سفیر باشه، یک نماینده باشه، ایران را معرفی کنه، آگه کشورهای غیرمسلمان باشه اسلام را معرفی کنه" (معلم ۴).

مضمون فرعی ۱۰: شناخت بیشتر جایگاه کشور خود

حس کنجکاوی از ویژگیهای انسان است. یکی از راههای پاسخ به این کنجکاوی، آشنایی با نگاه دیگران نسبت به خود است. از آنجایی که کشور ایران از نظر فرهنگ و تمدن دارای پیشینه غنی و نیرومندی است، دانستن جایگاه ایران از نظر سایر ملتها یکی از انگیزه‌های برخی از معلمان برای رفتن به خارج از کشور است.

- "با دیدگاه اون‌ها نسبت به کشورمون آشنا بشم، اون‌ها چقدر کشورمون را می شناسند" (معلم ۱۳).

- "ببینم چه نوع نگاهی به مردم ایران دارند، از چه طریقی مردم ایران را می شناسند، نگرش اون‌ها نسبت به ایرانیان چیست. حضور ما، برخورد ما و نحوه ارتباط با آنها موجب تغییر نگرش در آنها می شود، ایران را به آنها، معرفی کنیم" (معلم ۱۴).

مضمون فرعی ۱۱: حج تمتع و عمره مفرده از طریق کشور میزبان

در اسلام یکی از اعمالی که با سفر توأم است و بدون سفر امکان پذیر نیست حج است. همه ساله گروه بیشماری از مسلمانان برای انجام دادن فریضه حج تمتع و عمره مفرده از کشورهای گوناگون به عربستان سعودی سفر می کنند. عده ایرانیان متقاضی این سفر معنوی بسیار بالاست، به طوری که سالها باید درنوبت اعزام بمانند. در این زمینه شماری از معلمان اظهار کرده اند:

- "به کشورهای سوریه، لبنان، عراق، عربستان، ترکیه رفته‌ام، دوست دارم برم عربستان برای زیارت حج واجب، دوست دارم قسمت من بشه (معلم ۹).

- "کشورهای عربی مثل عربستان برای زیارت خانه خدا را دوست دارم بریم" (معلم ۱۴).
 - "کشورهای حوزه خلیج فارس را بیشتر دوست دارم، چون هم از نظر فاصله و هم از نظر فرهنگ به ما نزدیک‌ترین و امتیاز خوبی هم که داره راحت تر میشه به زیارت خانه خدا بریم" (معلم ۴).

مضمون اصلی ۲: فعالیتهای قبل از شرکت در آزمون

مضمون فرعی ۱: خرید منابع، مطالعه و آمادگی برای شرکت در آزمون

یکی از راههای قبولی در آزمون آمادگی علمی و مطالعاتی است، که خط برش میان شرکت کنندگان در هر آزمون از جمله آزمون مدارس خارج از کشور است. وجود این فعالیت در همه پذیرفته شدگان شرکت کننده در پژوهش گزارش شد. بخشهایی از سخنان چند نفر از معلمان به صورت عبارات زیر آورده شده است:

- "یک سری کتابهایی را گرفتیم و مطالعه کردیم، بدون مطالعه با این همه رقابت نمی‌شه قبول شد" (معلم ۱).

- "یکسری کتاب و منابع گرفتیم و خواندیم، تو این مدت روی مطالب خیلی تمرکز کردیم" (معلم ۶).

مضمون فرعی ۲: مشورت و تحقیق و بررسی پیرامون نحوه برگزاری آزمون و مصاحبه

مشورت و استفاده از تجارب سایر افراد در قبولی معلمان نقش موثری دارد. همان‌طور که در بیانات زیر آمده است، تعدادی از شرکت‌کنندگان در آزمون از اصل مشورت استفاده کرده اند.

- "از کسانی که قبلاً امتحان داده بودند و یا از خارج برگشته بودند، سوال کردیم" (معلم ۱).
 - "با افرادی که در آزمون شرکت کرده بودند مشورت کردیم، چون دانش فقط کافی نیست" (معلم ۶).

مضمون فرعی ۳: تحقیق و بررسی پیرامون امنیت کشورها

امنیت یکی از نیازهای اساسی انسانهاست، زیرا در سایه امنیت است که استعدادهای انسان شکوفا می‌گردد و آسایش زندگی تامین می‌شود. از این رو، یکی از اقدامات شرکت‌کنندگان در آزمون، بررسی و تحقیق پیرامون امنیت کشورهاست.

- "اینکه کدوم کشورها امنیت بیشتری داره با فرهنگ ما نزدیک‌تره راحت ترمی‌شه زندگی کرد" (معلم ۱).

- "بعضی از کشورها ناامنه" (معلم ۱۰).

"اگر کشوری باشه که به زندگیم لطمه بزنه چشم پوشی می کنم، قید شو می زنم" (معلم ۴).
 - "نگران آموزش و تحصیل بچه هام هستم، اون کشوری که می خوام برم آیا امنیت داره، یا نداره این یکی از دغدغه هامه" (معلم ۱۲).

- "دوری از خانواده، ناامنی کشورهای خارجی، عقب افتادن از ادامه تحصیل، احساس غربت و دوری از وطن، در کشور خودم راحت ترم من آدمی هستم که دلسوزی زیادی دارم. البته خارج از کشور اعتماد به نفسم را زیاد می کنه" (معلم ۱۰).

مضمون اصلی ۳: نگرانیهای قبل از آزمون

مضمون فرعی ۱: نگرانی قبول نشدن در آزمون

نگرانی یکی از عوامل اساسی اضطراب است و به صورت پیش بینی و انتظار وقایع ناخوشایند در آینده تعریف می شود (نیکبخت نصرآبادی، مظلوم، نثاری و گودرزی، ۱۳۸۷). اضطراب آزمون، اصطلاحی کلی است که به نوعی به اضطراب یا هراس اجتماعی خاص اشاره دارد که فرد را درباره توانایی هایش دچار تردید می کند و پیامد آن کاهش توانایی مقابله با موقعیت هایی مانند امتحان است. اضطراب امتحان یک واکنش و هیجانی ناخوشایند به موقعیت ارزیابی است. این هیجان با احساس نوعی از تنش و تشویش و برانگیختگی سیستم عصبی خود کار، مشخص می شود (خسروی و بیگدلی، ۱۳۸۷). شماری از معلمان، نگرانی خود را از پیامدهای آزمون به صورت عبارات زیر بیان کرده اند:

"به هر حال ضربه روحی بود اگه قبول نمی شدیم، نگاه دیگران مهمه" (معلم ۱).

- "به هیچ کس نگفتم که در آزمون شرکت کردیم، به خاطر نتیجه اش، چون اگه جواب منفی باشه، استرسی که از اطراف وارد می شه بیشتره" (معلم ۳).

"نگران هستم که قبول نشم خیلی نگران این هستم که قبول نشم و دوباره برگردیم به همان روستایی که تدریس می کنیم. و هیچ امکاناتی نداره حتی برای بچه هایی که پیش دبستانی اند، هیچ امکاناتی نداره" (معلم ۱۱).

مضمون فرعی ۲: نگرانی پیرامون تحصیل فرزندان در خارج از کشور

با توجه به اینکه تعداد زیادی از مدارس خارج از کشور به علت پایین بودن آمار دانش آموزان به صورت چند پایه، یا در سطوح بالاتر تدریس چند درس از سوی یک معلم اداره می شوند، همچنین، تفاوت کیفیت آموزش میان داخل و خارج از ایران، و تنوع فرهنگی میان دانش آموزان ایرانی خارج از کشور، تغییر محیط و مدرسه به ویژه برای گروهی از دانش آموزانی که در مدارس

خاص تحصیل می کنند، موجب نگرانی والدین می شود. از این رو نگرانی خود را به صورت عبارات زیر بیان داشته اند:

"نگران تحصیل فرزندانم هم هستم، چون ممکنه مدرسه چند پایه باشه و تو این مدت ضعیف بشند" (معلم ۱۳).

"اما در مورد پسر من نگران هستم چون اینجا مدرسه استعدادهای درخشان میره ولی اونجا مدرسه عادی اون هم ممکنه چند پایه باشه یه کم نگرانم کرده" (معلم ۵).

"نگران فرزندم هم هستم احساس می کنم دلش هوای مدرسه ایران را می کنه پیشرفت درسی نمی تونه داشته باشه، اکثراً باید خودمون با بچه ها کار کنیم" (معلم ۱۲).

مضمون فرعی ۳: نگرانی پیرامون مسائل فرهنگی و اخلاقی فرزندان

یکی از درخواستهای معلمان، اعزام به کشوری است که از نظر فرهنگی و آداب و رسوم با فرهنگ و آداب و رسوم حاکم در کشورمان نزدیک باشد. از این رو به نظرات عده‌ای از معلمان در این زمینه اشاره شده است:

"دغدغه بچه ها را دارم. خب اونجا غربته از نظر فرهنگی رو بچه ها اثر می‌ذاره. بعضی صحنه ها را ممکنه ببینند، سوالاتی می کنند، ما باید پاسخگو باشیم" (معلم ۱۴).

"نگران بچه‌هام هستم از محیط اون‌ها می ترسم، نگران هستم، البته بچه های من مؤمن هستند، به اونها اطمینان دارم، ولی نگران هستم" (معلم ۱۳).

"از نظر فرهنگی هم نگران بچه ها هستیم. می ترسم بریم چیزی دستمون بیاد یه چیزی هم از دست بدیم" (معلم ۱۲).

"دوست دارم فرهنگ اون کشور به فرهنگ ما نزدیک تر باشه" (معلم ۲).

مضمون فرعی ۴: نگرانی دوری از پدر و مادر

وابستگی فرزندان به والدین و تربیت ناشی از آموزه‌های دینی و پایبندی به تکریم و احترام نسبت به پدر و مادر در فرهنگ ایرانیان، موجب تحکیم روابط والد - فرزندی در میان خانواده‌های ایرانی است. هرگونه جدایی، پیامد‌ها، دل‌تنگیها و نگرانیهایی را در پی خواهد داشت. در این زمینه برخی از معلمان اظهار کرده اند:

"البته رفتن به خارج دل‌تنگیهایی داره مثل دوری از پدر و مادر" (معلم ۹).

"من خیلی به خانواده‌ام وابسته‌ام نگرانیم اینه که اگه قبول بشم غربت را چطور تحمل کنم" (معلم ۳)

- "من یکی از نگرانیهام دوری از خانواده است، مادرم برآش خیلی سخته" (معلم ۸)
- "همسرم پسر بزرگ خونه است، اگه ما بریم پدر مادرش تنها می شن" (معلم ۱۴).

مضمون فرعی ۵: ذبح اسلامی در کشورهای غیر مسلمان

- "بیشتر دوست دارم به کشورهای اسلامی سفر کنم، جایی که ذبح اسلامی باشه" (معلم ۸).
- "فکر می کنم تو بعضی از کشورها، یکی از مشکلات مسلمانها مواد غذایی گوشتی باشه، چون اونها طبق آداب خودشان ذبح می کنند. البته تو بعضی از شهرها فروشگاههای ذبح حلال هست" (معلم ۷).

مضمون فرعی ۶: عدم رعایت عدالت در قبولی معلمان

- "دو بار مرحله اول همسرم قبول شد، حتی پارسال رتبه سوم شد، اما قبول نشد، ولی یکی از همکاران با رتبه ۷۰ قبول شد، فکر می کنم پارتی بازیه" (معلم ۵).
- "نگران بودم که آیا قبول می شم یا نمی شم و اگه قبول بشم مصاحبه چطور خواهد بود. اینکه مصاحبه از چه حیظه‌هایی خواهد بود. آیا عدالت در مصاحبه صورت می گیره" (معلم ۱۳).
- "عده‌ای می گفتند شرکت نکنید قبول شدن مشکله، سئوالات پیچیده می دهند سئوالات خیلی شبیه به همه تازه قبول هم بشی تو مصاحبه ردت می کنند بعضی‌ها را خودشون می گیرند" (معلم ۱۴).

مضمون اصلی ۴: ویژگیهای افراد اعزام شونده

مضمون فرعی ۱: شخصیت علمی

از آنجا که معلمان سفیران دانایی و فرهنگ برای نظام هستند (یزدانی، ۱۳۹۱) و از سویی هم دسترسی کامل به منابع آموزشی و پرورشی و دوره‌های ضمن خدمت برای آنها مقدور نیست، بنابر این، لازم است افرادی اعزام شوند که دارای شخصیت علمی و علاقه مند به فعالیتهای پژوهشی باشند، تا بتوانند از امکانات و فناوریهای نوین در تدریس به نحو مطلوب استفاده نمایند. معلمان در مصاحبه به این موضوع تاکید داشتند:

- "کسانی که بتونند در کشور خارجی گلیم خودشون را از آب بیرون بکشند، شخصیت علمی داشته باشند" (معلم ۴).

"هم مدرک بالایی داشته باشند و هم از نظر علمی و پژوهشی سطح بالایی داشته باشند" (معلم ۸).

مضمون فرعی ۲: داشتن ظاهری مناسب و اخلاق خوب

- "کسی که اعزام میشه چون نماینده کشوره باید از همه لحاظ الگو باشه از نظر شخصیت، از نظر علمی، اخلاقی برازنده نام ایران باشه" (معلم ۳).

- "افرادی که اعزام میشند باید ظاهر مناسبی داشته باشند، ویژگیهای اخلاقی خوبی داشته باشند. خلاصه اخلاقشون خوب باشه" (معلم ۴).

مضمون فرعی ۳: داشتن حجاب اسلامی

- "فکر می کنم چادر حجاب برتره، اما پوشش کامل ملاکه، لباسی که انگشت نما نباشه" (معلم ۱۲).

- "شرایط کشور مقصد را می پذیرم از نظر حجاب، حجاب را رعایت می کنم، چادر را دوست دارم. اما اصل حجاب است، مانتو شلوار هم حجاب است" (معلم ۳).

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که تجربه جدید، تنوع در زندگی، لذت بردن از سفر و آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم کشورها و کسب حقوق و مزایای بیشتر از انگیزه‌های معلمان شرکت کننده در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور هستند. این یافته‌ها با محرکهای فرهنگی مکتبتاش و گلدنر (۱۹۹۰)، به نقل از یوسل و هانگ (۱۹۹۳) که با تمایل به دیدن و شناختن دیگر فرهنگها، آموختن دانش در مورد اتباع یک کشور، سبک زندگی آنها، موسیقی، هنر، و... شناسایی می شوند، مطابقت دارد. یافته‌های این پژوهش با انگیزه‌های طبقه بندی شده دان (۱۹۸۱)، به نقل از جاروبندی و فرقانی، (۱۳۸۸) که معتقد است هدف از مسافرت شامل دیدار با دوستان و اقوام، فعالیتهای تفریحی یا مطالعه است، نیز هماهنگی دارد.

از دیگر عوامل انگیزشی یافته‌های پژوهش، تبعیت بانوان از اشتیاق همسران خود برای رفتن به خارج از کشور است. این نوع انگیزه با گزارش کوهن^۱ (۱۹۸۴) مبنی بر اینکه اتصال میان الگوهای روابط دلبستگی کودکانه و روابط زناشویی در زنان با کیفیت دلبستگی همسرانشان جرح و تعدیل شده است، تبیین می شود. در تایید علت آن کاسپی و والد (۱۹۹۸)، به نقل از همان منبع (ص ۱۹) اعلام کرده اند که حوادثی مانند ازدواج تاثیرات قوی تری بر جریان زندگی زنان در مقایسه با مردان بر جای می گذارد.

در بررسی تجربه معلمان برخی به کسب موقعیت اجتماعی اشاره داشتند. نتایج پژوهش حاضر با محرکهای موقعیت و پرستیژ مکتبتاش و گلدنر (۱۹۹۰)؛ به نقل از یوسل و هانگ، (۱۹۹۳، ص ۷۹۹)

که در مواردی شامل تمایل به شناخت و جلب توجه دیگران می شود و کارد و کستل^۱ (۱۹۹۸)، به نقل از جارو بندی و فرقانی، (۱۳۸۸)، که انگیزه مربوط به موقعیت و پرستیژ مکتبتاش و گولدر را یک عامل نافذ زیرین در هر یک از طبقات می داند، همخوانی دارد.

از دلایل دیگری که برای انگیزه سفر بیان کردند، یادگیری زبان خارجی برای خود و فرزندان شان بود. در توضیح این مطلب می توان به ضعف نظام آموزشی مدارس ایران اشاره کرد که با وجود ۷ سال آموزش زبان انگلیسی و عربی باز هم نمی تواند در زمینه آموزش زبان خارجی به دانش آموزان به خوبی انجام وظیفه کند. تبیین دیگری که می توان برای آن ارائه نمود، حضور در محیط یادگیری است، زیرا محیط، موجب یادگیری سریع تر مفاهیم و تلفظ صحیح کلمات متناسب با گویشهای اصیل می شود.

افزایش اعتماد به نفس نیز از دلایلی است که برخی از معلمان به عنوان انگیزه سفر بیان کرده اند. یکی از ویژگیهایی که تأثیری به سزا بر جنبه های متفاوت زندگی می گذارد، داشتن اعتماد به نفس است. بدون برخورداری از اعتماد به نفس دست پیدا کردن به هدف غیر ممکن است. اعتماد به نفس سبب می شود که فرد احساس تسلط بر زندگی و آینده خود داشته باشد. طرز تلقی و احساس فرد نسبت به خود، عاملی اساسی برای موفقیت در کاری است که می خواهد انجام دهد یا آرزوی انجام آنرا دارد (ویتلی^۲، ۱۳۷۲). آزمودنیها معمولاً به کشورهایی اعزام می شوند که آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم و زبان آن ندارند، ضمن آنکه به دور از خانواده، اقوام و همشهریان و هموطنان خود هستند، بنابراین باید با اتکا به خود و خود باوری و خود کار آمدی به انجام امور روزمره و جاری خود پردازند.

از دیگر یافته های پژوهش که انگیزه شرکت معلمان در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور است، کمک به دانش آموزان مقیم کشور میزبان است. آلفرد آدلر^۳ (۱۹۲۷) به نقل از نجاتی، ترجمه شیخی، (۱۳۸۸) برای درمان مراجعان می کوشید آنها را به سمتی سوق دهد که به دیگر انسانها اهمیت بدهند و سعی کنند به آنها یاری رسانند و رابطه شان را با افراد جامعه تقویت کنند.

دوست یابی از سایر استانهای کشور و گسترش دایره دوستان نیز از انگیزه های شرکت معلمان در آزمون بود. انسان سالم همواره در پی گسترش روابط اجتماعی و برقراری ارتباط با مردم و

1. Card & Kestel
2. Witly
3. Alfred Adler

آشنایی با فرهنگهای گوناگون است. معلمان نیز در پی یافتن دوستان و همکاران جدید از نقاط گوناگون کشور هستند.

مطالعات نشان داده است که اشاعه فرهنگ دینی و معرفی انقلاب اسلامی ایران نیز از عوامل انگیزه بخش سفر معلمان است. در ضمن تبلیغ دین و رساندن پیام الهی به گوش سایر مردم از وظایف فرد فرد مسلمانان است. همچنین معرفی اسلام ناب، مکتب تشیع و انقلاب اسلامی از دغدغه‌های برخی از معلمان به شمار می‌آید. یزدانی (۱۳۹۱) تاکید دارد که معلمان اعزامی باید ضمن انجام دادن وظایف سازمانی این ماموریت، الگو و پیام رسان شایسته‌ای برای فرهنگ و تمدن ایران سربلند و ارزشهای مقدس و حیات بخش اسلام باشند.

یکی از انگیزه‌های اساسی معلمان برای اعزام شدن به مدارس خارج از کشور، فراهم بودن تسهیلات برای رفتن به سفر حج تمتع است که برای افراد مستطیع واجب دینی و انجام عمره مفرده است و در ایران مدت انتظار برای زائران حج تمتع طولانی است.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که معلمان برای پذیرفته شدن در آزمون، منابع تهیه می‌کنند و ضمن مطالعه آن به مشورت و تحقیق و بررسی درباره نحوه برگزاری آزمون از افرادی می‌پردازند که از تجربه کافی در این زمینه برخوردارند. همچنین، درباره امنیت کشورها نیز مطالعه و بررسی می‌کنند.

هر سال شمار بسیاری از معلمان در آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور شرکت می‌کنند و رقابتی سنگین میان آزمودنیها وجود دارد. معلمانی موفق می‌شوند که آمادگی کامل علمی و اطلاعات عمومی مورد نیاز در زمینه پرسشهای آزمون را داشته باشند. به همین جهت بسیاری از معلمان برای پذیرفته شدن در آزمون علاوه بر تهیه منابع علمی، از مشورت افرادی بهره می‌گیرند که تجربه اعزام داشته‌اند. از آنجاکه معلمان تجربه برگزاری آزمون از دانش آموزان را دارند و بسیاری از دوره‌های ضمن خدمت معلمی را گذرانده‌اند و با اصول و شیوه‌های ارزشیابی آشنا هستند، بنابراین به ضرورت آمادگی برای آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور واقف‌اند.

یکی از فعالیتهای قبل از آزمون برخی از معلمان، بررسی و تحقیق پیرامون امنیت کشورها بود، زیرا بعد از تامین نیازهای فیزیولوژیک، احساس امنیت مهم‌ترین نیاز است (مزلو^۱ به نقل از شعبانی فر، ۱۳۹۰، ص ۱۸۲). تفاوت بسیار در امنیت کشورها وجود دارد، همین امر موجب

کنجکاوی اکثر معلمان در بررسی و شناسایی کشورهای امن به عنوان فعالیتهای قبل از آزمون شده است.

از یافته‌های دیگری که در پژوهش حاضر می‌توان به آنها اشاره نمود، نگرانیهایی چون قبول نشدن، تحصیل فرزندان در خارج از کشور، نگرانی پیرامون مسائل فرهنگی و اخلاقی فرزندان، نگرانی دوری از پدر و مادر، نبود ذبح اسلامی در کشورهای غیر مسلمان، و عدم رعایت عدالت در پذیرش معلمان بود که اکثر شرکت کنندگان آن را تجربه کرده اند.

مدسن^۱ (۱۹۸۲) اظهار می‌دارد که اکثر دانش آموزان یا دانشجویان پیش از شرکت در یک آزمون دچار حالت اضطراب می‌شوند. گاهی میزان آن به حدی بالاست که تاثیر منفی بر کنش آنان می‌گذارد. اما مقدار کمی اضطراب موجب تحرک و انگیزه بیشتر می‌شود. معمولاً این حالت در مواقعی رخ می‌دهد که انسان نتواند پیامدهای کاری آن را پیش‌بینی یا آن را کنترل نماید. اضطراب آزمون معمولاً ناشی از مجموعه‌ای از ویژگیهای زیستی، حالت‌های روانی و شرایط اجتماعی است.

نگرانی در زمینه تحصیل فرزندان از تجربه‌هایی بود که معلمان عنوان می‌کردند، زیرا دانش آموزان این نوع مدارس معمولاً در سطح تحصیلی یکسانی نیستند، برخی از آنها به صورت چند پایه و مختلط اداره می‌شوند، گاهی معلمان متخصص برای همه پایه‌ها وجود ندارد، منابع کمک درسی به اندازه کافی در دسترس نیست، کلاسهای فوق برنامه به دلیل کمبود معلم متخصص تشکیل نمی‌گردد. این مشکل زمانی بیشتر می‌شود که دانش آموز در یکی از مدارس خاص مانند: استعداد‌های درخشان تحصیل می‌کند و از این پس قرار است با شرایط جدید ادامه تحصیل دهد. این موضوع گاهی موجب می‌شود که برخی از معلمان سال اعزام خود را به تاخیر بیندازند تا به کشوری مناسب‌تر اعزام شوند.

در زمینه نگرانی پیرامون مسائل فرهنگی و اخلاقی فرزندان می‌توان گفت که سلامت معنوی، یکی از ابعاد مهم سلامت در انسان محسوب می‌شود (مقیمیان، سلمانی و آذربرزین، ۱۳۹۰)، از این جهت معلمان، نسبت به مواجهه خود و فرزندانشان با آنچه در برخی از کشورها به منزله آزادیهای فرهنگی در سطح جامعه و رسانه‌های دیداری و شنیداری، بسیار عادی عرضه می‌شود، نگرانند و گاهی کسب برخی از امتیازات ناشی از اعزام را با آنچه از دست می‌دهند، قابل قیاس نمی‌دانند.

یکی از یافته‌های پژوهش، نگرانی معلمان در دوری از پدر و مادر بود. دوری از والدین نوعی احساس غربت^۲ است. احساس غربت بیان‌گر یک حالت انگیزشی-شناختی پیچیده است که در

1. Madsen

2. Homesickness

اصل بر احساس فقدان و دل‌تنگی نسبت به خانواده، دوستان و محیط زندگی متمرکز می‌شود (فیشر و هود^۱، ۱۹۹۸، به نقل از بشارت، فرهادی و گیلانی، ۱۳۸۵). یافته فوق را می‌توان با نظریه بالبی^۲ (۱۹۷۹) درباره دلبستگی^۳ تبیین نمود. او معتقد است که "نظریه دلبستگی" فقط نظریه تحول کودک نیست، بلکه نظریه تحول در «گستره حیات» نیز هست (ویس، ۱۹۹۴، به نقل از همان منبع). بالبی (۱۹۷۹: ۲۳۸) در این باره می‌نویسد: «در حالی که رفتار دلبستگی در اوایل کودکی بیشتر از هر زمان دیگر قابل مشاهده است، اما می‌توان در «چرخه حیات» و به ویژه در فوریتها آنرا مشاهده کرد. بینگ هال^۴ (۱۹۹۵) استدلال کرده که دانستن اینکه شخصی وجود دارد که نگران شماست و شما را در ذهن خود دارد در هر سن و هر شرایط نقش اساسی دارد و به عنوان پایگاه «ایمنی بخش»^۵ عمل می‌کند. این تصویر ذهنی رفتار مستقلانه را حتی در غیبت «تصویر دلبستگی» پشتیبانی و تقویت می‌کند. بنابراین مفهوم دلبستگی در زندگی بزرگسالان نیز تحت عنوان «دلبستگی بزرگسالان»^۶ به کار گرفته شده است.

نگرانی معلمان در باره عدم ذبح اسلامی در برخی از کشورهای غیرمسلمان از اعتقادات دینی آنها سرچشمه می‌گیرد.

براساس آیات قرآن (آیه ۳ سوره مائده) و نصوص دینی همچنین بر طبق فتوای مراجع (امام خمینی ره، مسئله‌های ۲۵۹۰ تا ۲۵۹۲)، گوشتی که مسلمانان تناول می‌کنند باید بر اساس دستورات دینی ذبح شود یعنی به دست یک فرد مسلمان، با ذکر نام خدا و رو به قبله ذبح گردد. برای همین یکی از نگرانیهای معلمان عدم ذبح اسلامی در برخی از کشورهای غیر مسلمان است.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که یکی از نگرانیهای معلمان امکان عدم رعایت عدالت در پذیرش آزمودنیهاست. پژوهشهای بسیار نشان داده‌اند که مفهوم عدالت در عدم رضایت و تعارضها در میان کارکنان در سازمان اهمیت دارد (رازینسکی^۷، ۱۹۸۷). دلیل وجود این نگرانی را می‌توان در عدم شفافیت کافی در قوانین و مقررات یا عدم رعایت صحیح مقررات در مراحل آزمون (کتبی و مصاحبه) و همچنین متوازن نبودن یا نبود عدالت در امتیازدهی به معلمان دانست که موجب بدبینی به برگزارکنندگان آزمون می‌شود.

1. Fisher & Hood
2. Bowlby
3. Attachment
4. Byng-Hall
5. Safe base
6. Adult attachment
7. Rasinski

شرکت کنندگان در پژوهش، داشتن شخصیت علمی، ظاهر مناسب، خوش اخلاقی و رعایت حجاب را از ویژگیهای معلمان متقاضی اعزام به مدارس خارج از کشور می دانستند. براساس مفاد بخشنامه مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور یکی از شرایط اعزام دارا بودن توانمندی- های علمی، تخصصی و شغلی است که کمتر مورد توجه قرار می گیرد. داشتن ظاهر مناسب و اخلاق حسنه، در آموزه های دینی و تعالیم سعادت بخش اسلام و سنت و سیره پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) برای مسلمانان سفارش شده است. پژوهش ها نشان دادند که معلمان زن شرکت کننده نسبت به رعایت حجاب احساس مسئولیت شرعی دارند، زیرا حجاب ریشه وحیانی دارد و رعایت آن برای مسلمانان یک تکلیف و حکم شرعی است. یکی از نشانه های دینداری، پابندی و التزام عملی به حجابی است که توأم با عفت و پاکدامنی باشد، زیرا حجاب میوه عفاف است و عفاف ریشه حجاب. معلمان زن شرکت کننده در مصاحبه نیز علی رغم محدودیتهایی که برخی از کشورهای میزبان در زمینه حجاب اسلامی دارند خود را موظف و مکلف به رعایت آن می دانند.

براساس یافته های این تحقیق، آنچه از تجارب معلمان درباره آزمون اعزام به مدارس خارج از کشور استنباط می شود، این است که در برابر امتیازات انگیزه بخشی که اعزام معلمان در پی دارد، نگرانیهایی در ابعاد اجتماعی، خانوادگی و آموزشی نیز طی فرآیند آزمون وجود دارد. علاوه بر این تحقیق، می توان از طریق پژوهشهای کیفی به نتایج بهتری جهت برنامه ریزی علمی برای پذیرش معلمان اقدام نمود.

پیشنهادهات

۱. با توجه به یافته های پژوهش حاضر پیشنهاد می شود مسئولان مربوطه طی فرآیند اعلام، جذب و اعزام معلمان به مدارس خارج از کشور به گونه ای شفاف و روشن عمل نمایند تا هرگونه سوء برداشت یا بی عدالتی مربوط به اعزام در معلمان از میان برود.

۲. امتیازات مربوط به بندهای گوناگون دستورالعمل اعزام بازنگاری شود تا جانب عدالت رعایت شود.

۳. مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور از طریق سایت رسمی خود، تصویر روشنی از کشورهایی که معلم به آنها اعزام می شود، ارائه نماید. یعنی علاوه بر ویژگیهای عمومی مانند فرهنگ و اقتصاد و جمعیت و ... تاریخچه مدرسه ایرانی، جمعیت ایرانیان مقیم آن کشور، عده دانش آموزان ایرانی، فرهنگهای متنوع دانش آموزان، مشاغلی که ایرانیان بیشتر به آنها می پردازند و ... را به اطلاع عموم داوطلبان برساند.

۴. پیشنهاد می‌شود این نوع پژوهشها در حین مأموریت و پس از مأموریت معلمان نیز انجام شود تا ادراکات قبل از سفر، حین سفر و پس از سفر معلمان نیز با یکدیگر مقایسه گردد.
۵. با توجه به فرصتهای کوتاه آموزش ضمن خدمت معلمان، قبل از سفر به سایر کشورها، پیشنهاد می‌شود، این نوع آموزشها به صورت آموزش ترکیبی (آموزش متداول و الکترونیکی) با مدت زمان بیشتر برگزار گردد.

منابع

- قرآن کریم. (۱۳۸۵). ترجمه الهی قمشه‌ای، با مجوز سازمان دارالقرآن الکریم. یزد: انتشارات کوثر هدایت.
- افروز، غلامعلی. (۱۳۷۷). احساس امنیت. ماهنامه پیوند. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان، شماره ۲۳۱، ۳-۴.
- امام خمینی، روح الله. (۱۳۶۱). رساله توضیح المسائل. قم: انتشارات وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- بشارت، محمد علی؛ فرهادی، مهران و گیلانی، بیژن. (۱۳۸۵). بررسی رابطه سبک های دلبستگی و احساس غربت. فصلنامه علمی-پژوهشی روان شناسی دانشگاه تبریز. سال اول، شماره ۳ و ۲، تابستان و پاییز، ۲۳-۴۷.
- جاروندی، رضا و فرقانی، نازفر. (۱۳۸۸). مقایسه انگیزه های سفر در میان دو نسل جوان و بزرگسال. مجله پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره دوم، بهار و تابستان، ۱۲۳-۱۴۳.
- حاج باقری، ادیب؛ پرویزی، سرور و صلصالی، مهوش. (۱۳۹۰). روش های تحقیق کیفی. تهران: مرکز نشر علوم پزشکی (بشری).
- حسینی نثار، مجید و قاسمی، علی. (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و عوامل موثر بر آن در کشور. در مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری. دانشگاه فردوسی مشهد. بر گرفته از سایت www.win2pdf.com.
- حیدررضایی، حمید و صارمی، ویدا. (۱۳۸۹). تدوین فعالیت های اجرایی و اطلاعات مورد نیاز مدیران در مجتمع های آموزشی ایران در خارج از کشور. سرپرستی مدارس جمهوری اسلامی ایران در سوریه، لبنان، اردن، دمشق. خسروی، معصومه و بیگدلی، ایمان. (۱۳۸۷). رابطه ویژگیهای شخصیتی با اضطراب امتحان در دانشجویان. مجله علوم رفتاری، دوره ۲، شماره ۱، بهار، ۱۳-۲۴.
- زکی، محمد علی. (۱۳۸۸). درآمدی بر جامعه شناسی جهانگردی و گردشگری. فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۵، ۸۷-۱۱۱.
- شعبانی، حسن. (۱۳۹۰). مهارت های آموزشی و پرورشی. جلد اول روش ها و فنون تدریس. ویراست ۳. تهران: انتشارات سمت.
- غریبی، حسن؛ فتحی آذر، اسکندر؛ ادیب، یوسف؛ حاتمی، جواد و قلی زاده، زلیخا. (۱۳۹۰). پدیدار شناسی تجارب مادران در زندگی با کودکان ADHD. فصلنامه علمی-پژوهشی خانواده پژوهی، دوره هفتم، بهار ۹۰، شماره پیاپی ۲۵، ۵-۲۲.
- مقیمیان، مریم؛ سلمانی، فاطمه و آذربیزین، مهرداد. (۱۳۹۰). ارتباط اضطراب امتحان و سلامت معنوی در دانشجویان پرستاری. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم (ویژه نامه طب و دین)، دوره پنجم، شماره سوم، پاییز ۹۰، ۳۰-۳۶.
- نجاتی، عثمان. (۱۳۸۸). حدیث و روانشناسی (ترجمه حمیدرضا شیخی). مشهد: موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.
- نیکبخت نصر آبادی، علیرضا؛ مظلوم، سیدرضا؛ نثاری، مریم و گودرزی، فاطمه. (۱۳۸۷). ارتباط حیطه نگرانی با کیفیت زندگی دانشجویان. فصلنامه پایش، سال هشتم، شماره اول، زمستان ۱۳۸۷، ۸۵-۹۲.
- ویتلی، دنیس. (۱۳۷۲). روانشناسی پیروزی (ترجمه علی شایق). تهران: انتشارات کویر.
- هالووی، ایمی و ویلر، استفانی. (۱۳۸۵). روش های تحقیق کیفی در پرستاری (ترجمه حیدر علی عابدی، مریم روانی-پور، منصور کریم اللهی و حجت‌اله یوسفی). تهران: انتشارات بشری.

هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۹). *راهنمای عملی پژوهش*. تهران: انتشارات سمت.
 یزدانی، علی اصغر. (۱۳۹۱). شیوه نامه و ضوابط ثبت نام، انتخاب و اعزام نیروی انسانی به مدارس جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور به شماره ۳۴۰/۵۸۲۳۴-۱۳۹۱/۳/۲۸.

- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectionate bonds*. London: Tavistock Publications.
- Byng-Hall, J. (1995). *Rewriting family scripts*. New York: Guilford Press.
- Cohen, Erik (1984). The sociology of tourism: Approaches, issues, and findings. *Annual Review of Sociology*, 10, 373-392.
- Madsen, H. S. (1982). Determining the debilitating impact of test anxiety. *Language Learning*, 32(1), 133-143.
- Rasinski, K. A. (1987). What's fair is fair - or is it? *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(1), 201-211.
- Uysal, M., & Hagan, L. R. (1993). Motivation of pleasure to travel and tourism. In M. A. Khan, M. D. Olsen, & T. Var (Eds.). *VNR'S encyclopedia of hospitality and tourism* (pp. 798-810). New York: Van Nostrand Reinhold.